

ΕΝΑ «ΝΕΟ» ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ: Η ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ

Του κ. **Γεωργ. Ι. ΤΣΑΓΚΟΥΛΗ**
Δικηγόρου, Κατόχου D.E.A., U.L.B.

Ι. Πρόλογος

Η ευρωπαϊκή οικοδόμηση είναι ένα πρωτοποριακό αλλά δύσκολο στην επίτευξή του εγχείρημα αφού συνδέεται με την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κυρίαρχα Κράτη-Μέλη στην Ένωση και έχει ως φορείς και αποδέκτες λαούς με διαφορετικό ιστορικό, πολιτισμικό και θρησκευτικό υπόβαθρο. Η ευρωπαϊκή οικοδόμηση πάντοτε στα διάφορα στάδιά της, έθετε κάποιο όραμα-στρατηγικό στόχο, πηγή έμπνευσης του οποίου ήταν οι ευρωπαίοι πολίτες.¹ Το όραμα αυτό τυγχάνοντας της καθημερινής νομοποίησης των πολιτών και ενισχύοντας το αίσθημα συμμετοχής τους στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση, υπήρξε ο κινητήριος μοχλός, που παρείχε στις Ηγεσίες των Κρατών-Μελών το σθένος και την πυγμή να λάβουν αποφασιστικές πρωτοβουλίες, που συχνά έθεταν το εθνικό συμφέρον κάτω από αυτό της Ένωσης. Κατά το πρώτο της στάδιο, το ιδρυτικό, η ευρωπαϊκή οικοδόμηση είχε ως όραμα τον τερματισμό των πολέμων, που ταλάνιζαν την ευρωπαϊκή ήπειρο για δύο αιώνες και την δημιουργία των όρων μίας σταθερής ειρήνης ανάμεσα στους παλιούς εχθρούς. Το όραμα στο δεύτερο στάδιό της, άμεσα συνυφασμένο με τον ψυχρό πόλεμο, ήταν η Ευρώπη να αποτελέσει ένα οικονομικό και πολιτικό προπύργιο ενάντια σε άλλα κατεστημένα σχήματα, να αποτελέσει ένα χώρο δημοκρατικό στηριζόμενο σε μία οικονομική ανάπτυξη γύρω από τις σημαντικές αρχές της προόδου, της αλληλεγγύης και της ισότιμης ανακατανομής των κερδών. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989 και η κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας το 1991, οδήγησε την Ευρώπη σε αναθεώρηση των στόχων της. Με την υπογραφή της Συνθήκης του Maastricht το 1992 ένα νέο ιστορικό κεφάλαιο αρχίζει για την Ευρώπη. Κύριος στόχος πλέον είναι η επίτευξη της οικονομικής και νομοσυντακτικής ενοποίησης της Ευρώπης. Η ανάλυση του οράματος, αν αυτό υφίσταται, που οδηγεί σήμερα την ευρωπαϊκή οικοδόμηση θα γίνει αφού πρώτα παρουσιαστεί η κατάσταση που επικρατεί στον παγκόσμιο και ευρωπαϊκό χάρτη.

II. Η σύγχρονη κατάσταση

Η σύγχρονη κατάσταση χαρακτηρίζεται από την πλήρη επικράτηση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης της αγοράς, από την αναιμική ανάπτυξη, την μεγάλη ανεργία στην Ευρώπη και από την κρίση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου.

---

1. Βλ. Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ι. ΒΛΑΣΣΗΣ, Β. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Αθήνα, Α' έκδ., 1996, σελ. 22 επόμ.

A. Οικονομική παγκοσμιοποίηση

Η οικονομική παγκοσμιοποίηση² μετατρέποντας τον πλανήτη σε ενιαίο χώρο, στοχεύει στο να επιβάλει «την αγορά» ως τον μοναδικό ρυθμιστικό παράγοντα του συνόλου των διαδικασιών και δράσεων μίας κοινωνίας. Έχει την τάση για πλήρη διεθνή οικονομική ολοκλήρωση και κύρια χαρακτηριστικά της είναι η κυριαρχία του διεθνούς εμπορίου, ο ανταγωνισμός, η ταχύτατη κίνηση κεφαλαίων από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή, τα διεθνή πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, η πρωτοκαθεδρία της οικονομικής διάστασης έναντι των άλλων διαστάσεων (πολιτική, πολιτιστική) που οδηγεί στην σταδιακή αποδόμηση της έννοιας του έθνους-κράτους και προωθεί στην σταδιακή μετάβαση προς τον σχηματισμό μεγάλων διαστάσεων πολιτικοοικονομικών μπλοκ, όπως η Ε.Ε., η NAFTA και η ASEAN (Association of Southeast Asian Nations). Η παγκοσμιοποίηση είναι η γεννεσιουργός αιτία της εμφάνισης νέων παγκόσμιων κεφαλαιοκρατούμενων αγορών, που ευνοημένες και από τις δημογραφικές τάσεις, που επικρατούν στο εσωτερικό τους αποκτούν κυρίαρχη θέση στον σύγχρονο παγκόσμιο χάρτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Κίνα που εμφανίζει ρυθμούς ανάπτυξης της τάξεως του 9% την στιγμή που στην Ευρώπη είναι μόνο 1,6%. Η Κίνα, ως γνωστόν, παρουσιάζει πλεονεκτήματα, που προσελκύουν τον κάθε επενδυτή: φθηνό εργατικό δυναμικό, απουσία απεργιών και κάθε φύσεως συνδικαλιστικών διεκδικήσεων, ελάχιστη φορολογία, δημοσιονομική πειθαρχία και ένα ισχυρό κράτος με ισόβια εξουσία.

B. Ανεργία, αναιμική ευρωπαϊκή ανάπτυξη και κρίση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου

Στον αντίποδα των ταχέως αναπτυσσόμενων νέων οικονομιών ευρίσκεται η ευρωπαϊκή οικονομία. Η ισχυρότερη μονάδα της, η Γερμανία, εμφανίζει όχι ευκαταφρόνητα ποσοστά ανεργίας, που αγγίζουν τα όρια της εποχής του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Επίσης, η ενιαία νομισματική πολιτική που εφαρμόζει η ΕΚΤ έχει επιβάλει στη Γερμανία επιτόκια υπερβολικά υψηλά. Στον δημοσιονομικό τομέα η κατάσταση δεν είναι καλύτερη τόσο στη Γερμανία, όσο και στην Γαλλία και στην Ιταλία. Οι χώρες αυτές είναι εγκλωβισμένες στα όρια του Συμφώνου Σταθερότητας, που σε καιρούς ύφεσης κάνει απαγορευτικό για το κράτος να αναλάβει δαπάνες υποβοηθητικές της οικονομίας και εμποδίζει την τόνωση των οικονομιών με φοροαπαλλαγές. Η αναιμική ανάπτυξη των χωρών αυτών οφείλεται και στο γεγονός, ότι έχουν υπερβολικά αυστηρές εργατικές νομοθεσίες, άκαμπτους κανόνες που διέπουν τις προσλήψεις και τις απολύσεις και υψηλότατα επίπεδα βασικών μισθών.³ Οι ευρωπαίοι πολίτες αρχίζουν να συνειδητοποιούν πως η Ένωση δεν είναι πλέον μία κραταιά οικονομικά δύναμη, αλλά μία δύναμη που τίθεται σε συνεχή αμφισβήτηση.

Βαλλόμενο μετωπικά από την εξέλιξη του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού το ευρωπαϊκό και γαλλικής εμπνεύσεως κοινωνικό μοντέλο αρχίζει να τίθεται σε αμφισβήτηση. Η υπεράσπιση των σοσιαλοδημοκρατικών κατακτήσεων και η διατήρηση ενός συστήματος κοινωνικής προστασίας ενάντια στην ανεργία, στην ασθένεια, στα γηρατειά είναι υπό τις παρούσες περιστάσεις ένα δύσκολο εγχείρημα. Οι παραδοσιακές ευρωπαϊκές οικονομίες στηρίζονται στην οικονομική ελευθερία ισοσταθμιζόμενη από την κοινωνική ευθύνη και αλληλεγγύη. Η ανάγκη ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας θέτει τις αρχές αυτές υπό έντονη αμφισβήτηση. Το υπάρχον κοινωνικό μοντέλο κρίνεται μη βιώσιμο λαμβάνοντας υπόψη, ότι για να διατηρήσει κανείς ένα γενναιόδωρο σύστημα κοινωνικών παροχών πρέπει να έχει μία πολύ αποτελεσματική οικονομία που θα παράγει το εισόδημα για να το πληρώνει. Η Ε.Ε. α-

2. Βλ. Β. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: *Τοπική Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση. Θεσμικό πλαίσιο. Αναπτυξιακά Προγράμματα. Παγκοσμιοποίηση. Αθήνα, 2002, σελ. 192 επόμ.*

3. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 25/03/2005, άρθρο με τίτλο: *Αναιμική η ανάπτυξη στον πυρήνα της Ε.Ε.*

ντιθέτως έχει χαμηλό ποσοστό απασχόλησης και παραγωγικότητας.⁴ Τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας σημαίνουν απώλεια των εσόδων από τις ασφαλιστικές εισφορές και μεγάλη δαπάνη για την πολιτική προστασίας των ανέργων. Ένας ακόμη παράγων που απειλεί την βιωσιμότητα του κοινωνικού μας μοντέλου είναι η αυξανόμενη γήρανση του πληθυσμού.

III. Ερμηνεία των αρνητικών δημοψηφισμάτων

Τα πρόσφατα αρνητικά δημοψηφίσματα στην Γαλλία και στην Ολλανδία αντανακλούν την σύγχυση και την αγωνία των πολιτών απέναντι στην ήδη περιγραφόμενη κατάσταση. Η απόρριψη της Συνθήκης για την θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης είναι η κοινή συνισταμένη δύο αντίθετων τάσεων.⁵ Η μία τάση (η γαλλική) εσωκλείει την επιθυμία για διατήρηση ενός κοινωνικού μοντέλου που να ικανοποιεί τις αυξημένες προσδοκίες των πολιτών για εργασία, κοινωνική ασφάλιση και υψηλό βιοτικό επίπεδο. Ενός κοινωνικού μοντέλου όπου οι Κυβερνήσεις θα μπορούν να παρεμβαίνουν ρυθμιστικά στην οικονομία για κοινωνικούς σκοπούς. Μετά την διεύρυνση της Ε.Ε. με 10 νέα κράτη εμφανίστηκαν κάποια κράτη προσανατολιζόμενα περισσότερο προς μία «ατομικιστική» παρά «κοινωνική» κατεύθυνση. Οι υπέρμαχοι αυτής της τάσεως διακατέχοντο από τον φόβο της παγίωσης στην Ε.Ε. του αμερικάνικου συστήματος ακραιφνούς καπιταλισμού, που επιβραβεύει το κεφάλαιο αδιαφορώντας για την οικονομική κατάσταση της εργατικής τάξης. Αντιθέτως, οι Ολλανδοί, απέρριψαν την Συνθήκη για την θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης ως πολύ «αριστερή» και πάσχουσα από έλλειψη μίας δυναμικής, που θα καταστήσει την Ε.Ε. ανταγωνιστική. Οι Ολλανδοί πολίτες διακατέχονται από την πεποίθηση, ότι το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο δεν θα είναι βιώσιμο στο διηνεκές και ότι για να είναι ανταγωνιστική η Ε.Ε. θα πρέπει να θυσιάσει κάποια από τα κεκτημένα της και να αποδεσμεύσει την αγορά από φραγμούς, ώστε ο ανταγωνισμός να τρέξει ελεύθερα. Μόνον έτσι η οικονομία θα αναπτυχθεί και οι πολίτες θα ευημερίσουν. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η ερμηνεία του αμερικανού οικονομολόγου Jeremy RIFKIN κατά τον οποίο «αυτό που κρίνεται στην πραγματικότητα, δεν είναι η Συνθήκη αλλά το μέλλον του καπιταλιστικού συστήματος. Και οι δύο κυρίαρχες ιδεολογίες της βιομηχανικής εποχής έχουν αποτύχει. Ο μεν κομμουνισμός γιατί οδήγησε σε συγκεντρωτισμό, σε απέραντη γραφειοκρατία και σε πατερναλιστική διακυβέρνηση που στερούσε το άτομο από κάθε ίχνος αυτονομίας. Ο δε καπιταλισμός επειδή δεν διένεμε δίκαια τους καρπούς της οικονομικής προόδου. Ο κύριος λόγος αποτυχίας τους είναι ότι το κεντρικό δόγμα καμιάς από τις δύο δεν μετριάζεται από το αντίδοτο της άλλης».⁶ Σύμφωνα πάντα με τον ίδιο οικονομολόγο αυτό που χρειάζεται σήμερα η Ευρώπη είναι ένα κοινωνικό μοντέλο που να ισορροπεί ανάμεσα στο επιχειρηματικό πνεύμα του καπιταλισμού και στην κοινωνική αλληλεγγύη του σοσιαλισμού, δίχως το ένα να ακυρώνει το άλλο, στο σύνολό του.

IV. «Η κοινωνική οικονομία της αγοράς»

Συντασσόμενοι με τον Jeremy RIFKIN υιοθετούμε την άποψη, ότι το κοινωνικό μοντέλο που αρμόζει στην Ευρώπη προκειμένου να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις της παγκοσμιοποίησης είναι ένα ανανεωμένο μοντέλο της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς», που είχε εφαρμοστεί με διάφορες μορφές σε πολλά δυτικοευρωπαϊκά οικονομικά συστήματα τις τελευταίες δεκαετίες.

4. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 26/09/2005, άρθρο με τίτλο: Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο στο ερώλιο.

5. Το πλήρες κείμενο βλ. στο: Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόμος Β'. Ρώμη, Αθήναι, Οκτώβριος 2004.

6. Jeremy RIFKIN: Άρθρο στην «The Guardian» με τίτλο «Capitalism's future on trial», 2/6/2005.

α. Έννοια, περιεχόμενο

Η «κοινωνική οικονομία της αγοράς» βασίζεται σε ανθρωπολογικές και ηθικές ρίζες. Ως σημείο εκκίνησης έχει μία ανθρώπινη οντότητα, που συμπεριλαμβάνει τα στοιχεία της ελευθερίας και της προσωπικής υπευθυνότητας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δέσμευσης. Οι μέχρι σήμερα μακροοικονομικές στρατηγικές αναπτύχθηκαν πάντα ως ένας παράλληλος και απομονωμένος άξονας ως προς τον άξονα των στρατηγικών της κοινωνικής ανάπτυξης, με συνέπεια τα προβλήματα να αντιμετωπίζονται αναποτελεσματικά, αφού κρίνονταν μεμονωμένα οι αντίστοιχες πλευρές του ίδιου προβλήματος. Η «κοινωνική οικονομία της αγοράς» στοχεύει στην ταυτόχρονη αντιμετώπιση όλων των διαστάσεων ενός προβλήματος μέσω σύνθετων μακροοικονομικών και κοινωνικοαναπτυξιακών στρατηγικών. Βασικός άξονας του κοινωνικού αυτού μοντέλου είναι, ότι μία ανθρώπινη σύγχρονη οικονομία μπορεί να βασιστεί μόνο στην αλληλεπίδραση και συνύπαρξη ελεύθερων αγορών απρόσκοπτου ανταγωνισμού και κρατικού παρεμβατισμού με σκοπό την προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών και την παγίωση μίας ενισχυμένης κοινωνικής προστασίας. Θεωρεί, ότι το ελεύθερο εμπόριο δίνει ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη, παράγει περισσότερα χρήματα προοριζόμενα για την υγεία, την εκπαίδευση και τις συντάξεις, άρα είναι κάτι με θετικές συνέπειες για το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο. Το μεγαλύτερο όμως βάρος, δίνεται στην παγίωση της ενισχυμένης κοινωνικής προστασίας. Ως εκ τούτου, προτείνει την συνεχή εξισορρόπηση του ατομικού συμφέροντος της αγοράς με το συλλογικό αίσθημα ευθύνης για την κοινωνική ευημερία του συνόλου των πολιτών. Με τον τρόπο αυτό θα σπάσει ο διπολισμός ανάμεσα στην αγορά και στο κράτος και θα οδηγηθούμε στον σχηματισμό ενός οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου ανάπτυξης και προόδου, όπου η οικονομία θα εργάζεται με κατεύθυνση το κοινωνικό όφελος.

β. Στόχοι της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς» και μέσα επίτευξής τους

Αυτό το κοινωνικό μοντέλο, χαρακτηρίζεται από πλειάδα στόχων, που όλοι τους ως κοινή συνισταμένη έχουν το συλλογικό καλό. Αποδεχόμενο την αναγκαιότητα μίας ανοιχτής οικονομίας της αγοράς σε συνθήκες πλήρους και ανόθευτου ανταγωνισμού, θέτει ταυτόχρονα ζωτικούς κοινωνικούς στόχους. Κύριος στόχος του είναι η όσο το δυνατό καλύτερη παροχή του δικαιώματος στην εργασία, αφού στις αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές κοινωνίες η απασχόληση είναι το κεντρικό αίτημα και το σημαντικότερο στοιχείο της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης. Μάλιστα, θέτει τον πήχυ τόσο ψηλά, ώστε να κάνει λόγο για «πλήρη απασχόληση». Στην «κοινωνική οικονομία της αγοράς» οι ίδιες οι δυνάμεις της κοινωνίας δημιουργούν πολλές νέες θέσεις εργασίας κυρίως μέσω της σύστασης επιχειρήσεων και οργανισμών στις τοπικές Κοινότητες. Πρόκειται για την επιτυχημένα δοκιμασμένη συνταγή του ονομαζόμενου «Τρίτου Συστήματος» όπου με τοπική πρωτοβουλία δημιουργούνται θέσεις εργασίας σχετικές με την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών για την κάλυψη των οποίων ούτε η αγορά αλλά ούτε και ο δημόσιος τομέας είναι ικανοί να δώσουν μία επαρκώς ικανοποιητική λύση (ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, 1999).

Αυτού του είδους οι επιχειρήσεις στελεχώνονται από άτομα, που ως στόχο δεν έχουν την επίτευξη προσωπικού πλουτισμού, αλλά την μέσω της εργασίας τους κάλυψη κοινοτικών αναγκών. Παράδειγμα τέτοιων επιχειρήσεων είναι η σύσταση Κέντρων νεότητας, Κέντρων εναλλακτικής ιατρικής περίθαλψης, τοπικών εστιατορίων, Κέντρων παροχής οικιακής βοήθειας ή «Κέντρων εργασίας και προώθησης της απασχόλησης» υπό την εποπτεία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που να υποχρεώνει τους άνεργους νέους να μετέχουν σε κοινωνική εργασία και να αναζητούν συνεχώς απασχόληση, η προσφορά προσωποποιημένων υπηρεσιών στην αναζήτηση απασχόλησης. Το μοντέλο αυτό, επίσης, στοχεύει στην επαγγελματική εκπαίδευση και απασχόληση των μειονεκτούντων, των αναπήρων, των ηλικιωμένων, των μεταναστών, των γυναικών και εν γένει όλων των ομάδων, που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην πρόσβαση στην εργασία, στην δημιουργία ενός πλαισίου για την συμφιλίωση του εργασιακού βίου και της οικογενειακής ζωής και στην θέσπιση ευκολιών προς τις μικροεπιχειρήσεις ούτως, ώστε να μπορέ-

σουν να λειτουργήσουν σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο. Άμεση συνέπεια μίας τέτοιας πολιτικής θα είναι και η τοπική οικονομική αναγέννηση μέσω της δημιουργίας ενός ισχυρού τοπικού οικονομικού κεφαλαίου και της ανακύκλωσης των χρημάτων αυτών στο εσωτερικό των Κοινοτήτων γεγονός, που θα συμβάλλει στην περιφερειακή τους ανάπτυξη. Η πρακτική αυτή είναι υπεύθυνη για την δημιουργία θέσεων εργασίας, που αντιπροσωπεύουν το 7% του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού και 20.000 νέων θέσεων εργασίας στο Κεμπέκ του Καναδά.⁷

Ζούμε στην «κοινωνία της γνώσης». Η γνώση αποτελεί κοινωνικό αγαθό. Για τον λόγο αυτό η «κοινωνική οικονομία της αγοράς» εντάσσει στους στόχους της την επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης για όλους, την πλήρη διάδοση της γνώσης και την κατάργηση κάθε φραγμού, ώστε ο καθένας, ανεξαρτήτως προελεύσεως ή της κοινωνικής του καταγωγής να έχει απρόσκοπτη πρόσβαση σ' αυτή. Μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι η επένδυση στην ποιοτική πανεπιστημιακή παιδεία, στην έρευνα και στην εξειδίκευση, η δημιουργία επιστημονικών πάρκων αντίστοιχα με αυτά που υπάρχουν στην Αμερική και στην Ιαπωνία, η διά βίου εκπαίδευση, η πληρέστερη διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, η εντατικοποίηση των προγραμμάτων επανακατάρτισης όσων μένουν άνεργοι στο μέσο της σταδιοδρομίας τους με προτεραιότητα στις νέες τεχνολογίες και στις ειδικότητες με ζήτηση στην αγορά εργασίας, η παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων από τους νέους που δεν εισήλθαν στα πανεπιστήμια και η προσπάθεια μείωσης των νέων που εγκαταλείπουν τα σχολεία. Το ιδεατό θα ήταν όχι μόνο η απρόσκοπτη πρόσβαση στην γνώση, αλλά και το δικαίωμα επιλογής της: π.χ. στην Σουηδία οι γονείς επιλέγουν το σχολείο όπου θα φοιτήσουν τα παιδιά τους, αλλά η Κυβέρνηση είναι αυτή που είναι υποχρεωμένη να πληρώσει.⁸

Ένας ακόμη στόχος του μοντέλου της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς» είναι η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έγκυρες μελέτες αποδεικνύουν, ότι το δομικό πρόβλημα ανταγωνιστικότητας που αντιμετωπίζει η Ε.Ε. έναντι των ανταγωνιστικών δυνάμεων συνδέεται με την αδυναμία της να μετατοπίσει την οικονομία της προς νέους, περισσότερο παραγωγικούς τομείς, όπως οι τεχνολογίες πληροφορικής ή τηλεπικοινωνιών. Η επίτευξη του στόχου αυτού θα συμβάλλει παράλληλα στην οικονομική άνθηση της Ε.Ε. και στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Μέσα για την επίτευξή του είναι η αύξηση των δαπανών για έρευνα και τεχνολογία, η δημιουργία ενός αυτόνομου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας για τη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση της έρευνας, η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Τεχνολογίας, το οποίο θα προσελκύσει στην Ευρώπη τα καλύτερα μυαλά με τις καλύτερες ιδέες και η διευκόλυνση προσέλκυσής τους, η προετοιμασία της μετάβασης σε μία οικονομία και σε μία κοινωνία βασισμένες στη γνώση, μέσω καλύτερων πολιτικών για την κοινωνία της πληροφορίας και την Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε και Α)⁹, η μεγαλύτερη πρόσβαση των σχολείων, των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών στο διαδίκτυο, η δημιουργία εκπαιδευτικών συστημάτων, που διατηρούν στενή σχέση με τις τεχνολογικές αλλαγές και τις εξελίξεις στην πραγματική ζωή και υπηρετούν την κοινωνία της γνώσης, ο προσανατολισμός και η στήριξη της παραγωγής στην κατεύθυνση προϊόντων και υπηρεσιών εντάσεως γνώσης, ποιότητας και καινοτομίας στην κατεύθυνση δηλαδή ενός παραγωγικού προτύπου του οποίου η ανταγωνιστικότητα δεν εξαρτάται από το χαμηλό κόστος των εισροών και τις αμηλές αμοιβές των εργαζομένων, αλλά από κριτήρια ποιοτικά, η προώθηση της εδραίωσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ), η προώθηση της ανάπτυξης

7. Nancy NEAMTAN, *President of the Chantier de l' économie sociale: The Social and Solidarity Economy: Towards an «Alternative» to Globalisation. N.Y., 2005.*

8. ΤΟ ΒΗΜΑ, 03/07/2005, άρθρο με τίτλο: Το σουηδικό μοντέλο δείχνει το δρόμο στους Ευρωπαίους.

9. ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΟΚΕ: Η Συμβολή της Στρατηγικής της Λισσαβόνας στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ιοντέλο. www.oke.gr/gnomes/

πόλων καινοτομίας, που θα συνδέουν περιφερειακά Κέντρα, Πανεπιστήμια και επιχειρήσεις με στόχο την άριστη συνεργασία τους.

Βασικός πυλώνας της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς» είναι η κοινωνική αλληλεγγύη, κύρια μορφή έκφρασης της οποίας είναι η αναδιανομή του πλούτου μεταξύ των πολιτών κατά δικαιότερο τρόπο. Το μοντέλο που εξετάζουμε προωθεί πρόσθετα παρεμβατικά μέτρα και πολιτικές εξισορρόπησης της οικονομικής κατάστασης των πολιτών και συνεπώς της κοινωνικής ισορροπίας. Μερικά από αυτά είναι οι αναδιανεμητικές πολιτικές μέσω της φορολόγησης των οικονομικά προνομιούχων, η νομισματική σταθερότητα, ώστε να προστατευθούν οι αποταμιεύσεις των εργαζομένων, οι επιχορηγήσεις σε εκείνους που τις έχουν ανάγκη, καθώς και ο καθορισμός ενός *minimum* μισθού. Βέβαια, βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή αυτών των πολιτικών είναι, ότι θα υπόκεινται στους μηχανισμούς της αγοράς και δεν θα προκαλούν στρέβλωση του ανταγωνισμού: π.χ. η φορολόγηση δεν πρέπει να είναι υπερβολική, γιατί υπάρχει ο κίνδυνος λόγω των αναδιανεμητικών αυτών πολιτικών η προκληθείσα χαμηλή ανάπτυξη να συμπαρασύρει σε υψηλά επίπεδα ανεργίας.¹⁰ Σημαντική, επίσης, στον τομέα αυτό είναι η διάσταση της κοινωνικής ασφάλισης, που προϋποθέτει αδιαμφισβήτητη την αλληλεγγύη των πολιτών, τόσο της ίδιας, όσο και διαφορετικών γενεών.

Τέλος, στους επί μέρους στόχους της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς» είναι η ενίσχυση της δημοκρατίας και του δημοκρατικού τρόπου λήψης αποφάσεων, που ενθαρρύνει την συμμετοχή των πολιτών και των εργαζομένων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, αφού η συμμετοχική δημοκρατία είναι συμπλήρωμα της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Για τον λόγο αυτό, οι πολίτες πρέπει να γίνουν οι πρωταγωνιστές, να συμμετάσχουν στον κοινωνικό διάλογο και να συνδράμουν στη συνδιαμόρφωση των νομοθετημάτων λαμβάνοντας μέρος στην νομοθετική πρωτοβουλία. Με τον τρόπο αυτό θα προκληθεί μία δημοκρατική και κοινωνική πρόοδος αποκαθιστώντας την εμπιστοσύνη των πολιτών στους κόλπους της Ε.Ε.

Αφού παρατηρήσαμε τα κύρια χαρακτηριστικά του κοινωνικοοικονομικού μοντέλου μιας ανανεωμένης «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς», θα προχωρήσουμε στην εξέταση του ζητήματος σε ποίο βαθμό το κείμενο της Συνθήκης υιοθετεί τις κύριες αρχές και άξονες λειτουργίας του.

V. Το κείμενο της Συνθήκης

Η Συνθήκη δεν δίνει πρωτοκαθεδρία ούτε στον νεοφιλελευθερισμό-καπιταλισμό ούτε στον σοσιαλισμό. Το κοινωνικοοικονομικό μοντέλο που προωθεί, ακολουθεί ταυτόχρονα κατευθύνσεις και των δύο πολιτικών συστημάτων και έχει ως στόχο του την ευημερία όλων των πολιτών συμπεριλαμβανομένων των περισσότερο αδυνάτων. Οι ρυθμίσεις τους για την οικονομία δεν είναι κάτι πρωτόγνωρο για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, αφού δεν αποκλίνουν από το σύνολο των Συνταγμάτων των Κρατών-Μελών. Η Συνθήκη βασίζεται σε δύο βασικούς άξονες: από τη μία δέχεται την αναγκαιότητα μιας ανταγωνιστικής οικονομίας ανόθευτου ανταγωνισμού δίνοντας λύσεις ως προς την κατεύθυνση αυτή, και από την άλλη περιέχει πλειάδα διατάξεων με έντονο κοινωνικό περιεχόμενο. Θεωρεί, ότι μία Ευρώπη, που σέβεται τα κοινωνικά δικαιώματα και τα κεκτημένα των πολιτών δεν αντιτίθεται σε μία Ευρώπη δυναμική, εύρωστη και ανταγωνιστική και στοχεύει στην διατήρηση γενναιόδωρων συστημάτων κοινωνικών παροχών μέσω της βελτίωσης της αποδοτικότητας της οικονομίας.

A. Οικονομία της αγοράς και ανταγωνισμός

Βασική αρχή του ευρωπαϊκού δικαίου είναι, ότι η κοινωνία θα αυτορυθμιστεί εφ' όσον οργανωθεί η αγορά της. Για το λόγο άλλωστε αυτό τα θεμέλιά του ευρίσκονται στις εξής τέσσερις

10. Chr. JOERGES and Fl. RōDL: Social Market Economy as Europe's Social Model European University Institute, Florence, 2005, p. 16.

θεμελιώδεις ελευθερίες: ελευθερία κυκλοφορίας των προϊόντων, των προσώπων, των κεφαλαίων και των υπηρεσιών. Η οικονομία της αγοράς είναι μονόδρομος και η συμμετοχή στην Ε.Ε. σημαίνει, ότι δέχεσαι τους κανόνες της αγοράς. Η Συνθήκη θεωρεί τον ανταγωνισμό όχι ως παράγοντα καταδυνάστευσης των κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά ως μέσο διατήρησης ενός κοινωνικού μοντέλου που τους προσδίδει περίοπτη θέση. Ως προς την αναγνώριση και τον σεβασμό του ανταγωνισμού ως ζωτικής σημασίας πολιτική για την Ε.Ε. η Συνθήκη περιέχει μία σειρά από διατάξεις και ρυθμίσεις, ωρισμένες από τις οποίες παρατίθενται στην συνέχεια:

I. Από το πρώτο άρθρο της προσδίδει «συνταγματική ισχύ» στον ανταγωνισμό και στην οικονομία της αγοράς. Μία άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς (άρθ. I-3) αναγορεύεται ως συνταγματικά κατοχυρωμένος στόχος της Ε.Ε. Ο κεντρικός άξονας της είναι η υπεράσπιση μίας εσωτερικής αγοράς, όπου ο ανταγωνισμός είναι ελεύθερος και ανόθευτος. Αυτός ο στόχος επιβεβαιώνεται άμεσα και έμμεσα σε μία πλειάδα άλλων διατάξεων, γεγονός, που οδήγησε πολλούς στο να την παρερμηνέψουν ως εκφραστή ενός ακραίου νεοφιλελευθερισμού.

II. Η Συνθήκη στοχεύει να κάνει την Ε.Ε. ισάξια πρωταγωνίστρια στον τομέα της ανταγωνιστικότητας, μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Για να γίνει κάτι τέτοιο βασική προϋπόθεση είναι η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων. Για τον λόγο αυτό προωθεί την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, όχι μόνο σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά σε παγκόσμια κλίμακα (άρθ. III-157). Οι κινήσεις αυτές αποτελούν προϋπόθεση για να μπορούμε να τρέφουμε ελπίδες ότι το χάσμα της ανταγωνιστικότητας μεταξύ της Ε.Ε. και της Κίνας, Ινδίας θα μικρύνει.

III. Η Συνθήκη ευνοεί τις μετεγκαταστάσεις των επιχειρήσεων μέσα στο εσωτερικό της Ε.Ε. και ιδίως ως προς τα νέα Κράτη-Μέλη της Ανατολικής Ευρώπης, που έγιναν μέλη της Ε.Ε. μετά την διεύρυνση. Έχει κατηγορηθεί, ότι από την στιγμή που πραγματοποιεί μία οικονομική και εμπορική εναρμόνιση, θα έπρεπε να έχει προχωρήσει και στην φορολογική εναρμόνιση καθώς και στην εναρμόνιση των ασφαλιστικών εισφορών, γιατί από τη στιγμή, που τα θέματα αυτά μένουν αρρύθμιστα υπάρχει ο κίνδυνος να οδηγηθούμε σε κοινωνικό και φορολογικό dumping, ώστε η χώρα που προσφέρει στις επιχειρήσεις το χαμηλότερο κόστος να προσελκύει τις επιχειρήσεις των άλλων χωρών συμπαρασύροντας τον κόσμο όλο σε μία καθοδική πορεία. Η κατηγορία όμως αυτή δεν είναι βάσιμη για τους εξής δύο λόγους: Πρώτον, με την πολιτική αυτή αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, οι οποίες γίνονται πιο ισχυρές, αφού μπορούν να ρίξουν το κόστος παραγωγής. Το να διευκολύνουμε τις μετεγκαταστάσεις είναι η μόνη λύση για να αποφύγουμε τις μετακινήσεις προς την Κίνα ή την Ινδία. Με τον τρόπο αυτό, δηλαδή με το να παραμένουν τα κεφάλαια στο εσωτερικό της Ε.Ε. ενισχύουμε ένα ατροφικό μέλος (τις 10 νέες χώρες) του ίδιου σώματος (η Ε.Ε.), αποφεύγοντας την ενίσχυση του αντίπαλου δέου (Κίνα ή την Ινδία). Δεύτερον, με το να επενδύουμε σημαντικά κεφάλαια στις νέες χώρες, είναι δυνατό να ανατρέψουμε ένα κύμα μετανάστευσης των πολιτών των χωρών αυτών, προς την Δυτική Ευρώπη, λόγω των χαμηλών μισθών που παρέχουν. Άλλωστε, έχει διαπιστωθεί, ότι οι μετεγκαταστάσεις αντιπροσωπεύουν μόνο το 5% της κατάργησης των θέσεων εργασίας στην Ε.Ε. Η διαφορά στο κόστος εργασίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η υπεύθυνη αιτία για τα υψηλά ποσοστά ανεργίας. Αλλού θα πρέπει να αναζητηθούν οι αιτίες.

IV. Η Συνθήκη προωθεί την πλήρη απελευθέρωση των υπηρεσιών στον ευρωπαϊκό χώρο (III-148, III-166, III-167). Με τον τρόπο αυτό συμπλέει με τις κατευθύνσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και ιδίως μ' αυτές της συνθήκης GATS (General Agreement on Trade and Services). Λόγω της Οδηγίας BOLKENSTEIN διατυπώθηκαν κάποιες ανησυχίες σχετικά με το αν η απελευθέρωση των υπηρεσιών θα ανοίξει το «παράθυρο» για την πρόσληψη φθηνού εργατικού δυναμικού, κυρίως από πρώην ανατολικές χώρες. Οι ανησυχίες αυτές δεν έχουν ισχυρή βάση, αφού τα προκληθέντα προβλήματα αντισταθμίζονται από τις εξής θετικές συνέπειες: Πρώτον, η απελευθέρωση των υπηρεσιών και η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και προϊόντων μεταξύ των Κρατών-Μελών, διαμορφώνει μία εσωτερική αγορά περίπου 450 εκατ.

καταναλωτών, γεγονός θετικό για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη. Και δεύτερον, «εκείνο που επιδιώκεται με την απελευθέρωση των υπηρεσιών είναι η διεύρυνση της απασχόλησης, η διευκόλυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων να παράσχουν προϊόντα και υπηρεσίες στο σύνολο της Ένωσης, η συνεργασία μεταξύ των κρατικών αρχών για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης, της λαθρομετανάστευσης, καθώς και η καταπολέμηση της γραφειοκρατίας και η απλούστευση των διαδικασιών».¹¹

V. Επίσης, η Συνθήκη δημιουργεί ένα ευνοϊκό κλίμα για την άνθιση των επιχειρήσεων, στοιχείο απαραίτητο, ώστε αυτές να παραμείνουν στο εσωτερικό της, δίνοντας ώθηση στην οικονομία και συμβάλλοντας στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και μείωσης της ανεργίας. Έτσι, με την Συνθήκη παρέχεται η δυνατότητα στην Κομισιόν, να υιοθετεί και να προωθεί γρήγορα μεγάλο μέρος Κανόνων και Οδηγιών (κατά το πρότυπο των ελληνικών Προεδρικών Διαταγμάτων), πράγμα που επιταχύνει τη λήψη πολλών αποφάσεων, κυρίως στον χώρο των τραπεζών, της ασφαλιστικής αγοράς και των χρηματιστηρίων, χωρίς τη χρονοτριβή, που απαιτεί η διαδικασία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου των Υπουργών. Υπό μία έννοια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορεί τώρα να νομοθετεί περισσότερο και σε μικρότερο χρόνο. Και αυτό είναι αναμφίβολα κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για την ευελιξία και την ανάπτυξη των οικονομιών, που επιζητούν πάντα οι αγορές και οι επιχειρήσεις. Έως τώρα υπήρξαν μεταρρυθμιστικοί νόμοι που χρειάστηκαν πάνω από δύο χρόνων διαδικασίες για να εφαρμοστούν.

B. Κοινωνικά δικαιώματα

Η Συνθήκη ενισχύει την κοινωνική διάσταση της Ευρώπης, προωθώντας μία ισχυρότερη κοινωνική πολιτική και εγγυώμενη την παγίωση ενός κοινά αποδεκτού κοινωνικού προτύπου. Συγκριτικά με την υπάρχουσα κατάσταση, δηλαδή την συνθήκη της Νίκαιας, η Συνθήκη στον τομέα των κοινωνικών δικαιωμάτων κάνει σημαντικά βήματα προς τα εμπρός. Αντί της «ανοιχτής οικονομίας της αγοράς» θέτει ως στόχο την προώθηση της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς» (άρθρο I-3). Αναμφισβήτητα, με το προαναφερόμενο κοινωνικοοικονομικό μοντέλο να εντάσσεται στους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σημειώνεται μία ανάταξη της κοινωνικής Ευρώπης. Όχι λιγότερα από οκτώ επιχειρήματα αποδεικνύουν τον ισχυρισμό αυτό.

I. Στους στόχους της Ε.Ε. η Συνθήκη συμπεριλαμβάνει έντονα την κοινωνική διάσταση. Στο τρίτο άρθρο χρησιμοποιούνται οι όροι «εργασία», «κοινωνική πρόοδος», «αγώνας εναντίον του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων», «κοινωνική δικαιοσύνη», «κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη», «ισότητα ανδρών και γυναικών».

II. Η Συνθήκη εισάγει στο τρίτο μέρος (III-117) μία «οριζόντια κοινωνική ρήτρα»,¹¹ η οποία δεσμεύει την Ε.Ε. σε όλες τις πολιτικές της επί όποιου δήποτε θέματος και σε κάθε νομοθέτημα που θεσπίζει -εξ ου και ο όρος οριζόντια- να προωθεί τους θεμελιώδεις στόχους για υψηλό επίπεδο απασχόλησης, για την επίτευξη υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και υγείας των ευρωπαίων πολιτών, για διασφάλιση της κοινωνικής προστασίας και της προστασίας του περιβάλλοντος, για εξάλειψη των ανισοτήτων, για καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και για σεβασμό της ισότητας και της διαφορετικότητας. Η «οριζόντια κοινωνική ρήτρα» είναι μία καινοτομία της Συνθήκης και είναι ένα ουσιαστικό εργαλείο για την προάσπιση και την προαγωγή του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Το εύρος της προστασίας που παρέχει είναι τεράστιο, αφού διαμορφώνει μέτρα, που καλύπτουν πολλές πλευρές της αναγκαίας προστασίας του ανθρώπου. Ενσωματώνει μία οριζόντια, πολυδιάστατη κοινωνική πολιτική και «φύτρες» κοινωνικής ευαισθησίας που μπορούν να αποτελέσουν την νομική βάση για μελλοντικές ευρωπαϊκές πολιτικές με περισσότερα κοινωνικά στοιχεία. Με τον τρόπο αυτό, ο μελλοντικός μη σεβασμός και παραβίαση των αρχών που περιέχει η ρήτρα, θα μπορούν να εισαχθούν στην δικαιοδοσία του Δ.Ε.Κ.

¹¹ ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗΣ ΣΤ.: Άρθρο, Εφημ. Κυριακ. Ελευθεροτυπία: Τα 4 στοιχεία του Ευρω-Συντάγματος. Αθήνα, 16/1/2005.

III. Η Συνθήκη εξασφαλίζει την θεσμική αναγνώριση του ρόλου και της αυτονομίας των κοινωνικών εταίρων, καθώς προβλέπει την εγκαθίδρυση μίας ετήσιας τριμερούς Συνόδου Κορυφής ανάμεσα στα Συνδικάτα Εργοδοτών και στους Αντιπροσώπους των Εργαζομένων και των Κυβερνήσεων με σκοπό να προωθήσει τον διάλογο ανάμεσα στους Κοινωνικούς Εταίρους και να μεριμνήσει ότι εφαρμόζονται τα μέτρα, που κατατείνουν στην επιβεβαίωση των θεμελιωδών κοινωνικών επιλογών. Είναι η πρώτη φορά που συναντούμε μία τέτοιου είδους διάταξη στις Ευρωπαϊκές Συνθήκες. Μέχρι σήμερα, οι Κοινωνικοί Εταίροι αναφέρονταν μόνο σε ορισμένες διάσπαρτες διατάξεις που αφορούσαν σε επί μέρους πολιτικές, όπως «η απασχόληση» ή η «κοινωνική πολιτική, παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση και νεολαία». Με το νέο άρθρο (I-48) της Συνθήκης συντελείται η αναγνώρισή τους χωρίς περιορισμούς, αφ' ενός λόγω της διαμόρφωσης του άρθρου αυτού και αφ' ετέρου λόγω της ένταξής του στον τίτλο VI του πρώτου μέρους της.

IV. Η Συνθήκη ενσωματώνει στο δεύτερο μέρος της τον Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης. Στην Νίκαια, η Συνομοσπονδία Ευρωπαϊκών Συνδικάτων έδρασε έντονα, ώστε να αποκτήσει ο Χάρτης νομική ισχύ. Με την ενσωμάτωσή του στην Συνθήκη απέκτησε αναγκαστικό και δεσμευτικό χαρακτήρα, τόσο για όλα τα Όργανα της Ένωσης, όσο και για τα Κράτη-Μέλη. Με τον τρόπο αυτό η συνολική δράση της Ε.Ε. και των Κρατών-Μελών θα πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στον Χάρτη, αφού πρόκειται για δικαιώματα αχώριμα τόσο ενώπιον του Δ.Ε.Κ., όσο και ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Ο Χάρτης κατοχυρώνει μία σειρά από σημαντικά κοινωνικά δικαιώματα πολλά από τα οποία δεν αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: το δικαίωμα στη συλλογική διαπραγματευση και στις συλλογικές δράσεις των εργαζομένων και των εργοδοτών, το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, στην απεργία, στις άδειες μετ' αποδοχών, στην προστασία έναντι των συλλογικών απολύσεων, στην υποχρέωση ενημέρωσης των εργαζομένων, στη θέσπιση ενός ανώτατου ορίου επιτρεπόμενων ωρών εργασίας κ.ά. Ο Χάρτης δίνει την ίδια βαρύτητα, τόσο στα ατομικά, όσο και στα κοινωνικά δικαιώματα. Στο κείμενό του αντανακλάται όλη η εξελεγκτική διαδικασία των Δικαιωμάτων, αφού ενσωματώνει δικαιώματα τόσο της πρώτης γενιάς (ατομικά δικαιώματα), όσο και της δεύτερης (κοινωνικά δικαιώματα) και της τρίτης (περιβάλλον. Επίσης, αυτή η πρωτοβουλία της ενσωμάτωσης του Χάρτη στο Ευρωσύνταγμα θα είναι πολύ χρήσιμη και για τις δέκα νέες Χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπου τα κοινωνικά τους δικαιώματα είναι στο στάδιο της επαναδόμησης μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος.

V. Η Συνθήκη είναι η πρώτη ευρωπαϊκή Συνθήκη, που προσδίδει μία αυτόνομη νομική προσωπικότητα στις Δημόσιες Υπηρεσίες και διέπει τόσο τις αρχές λειτουργίας τους, όσο και την χρηματοδότησή τους. Μέχρι σήμερα οι Δημόσιες Υπηρεσίες δεν αναφέρονταν παρά μόνο με κάποιες εξαιρέσεις στις διατάξεις τις σχετικές με τον ανταγωνισμό. Αντιθέτως, το Ευρωσύνταγμα τις αναγνωρίζει ως ένα Όργανο της κοινωνικής συνοχής (II-26, III-122). Στο άρθρο III-122 το Ευρωσύνταγμα καθορίζει ένα προστατευτικό πλαίσιο για τις δημόσιες υπηρεσίες υποχρεώνοντας τον ευρωπαϊό νομοθέτη καθώς και τις εθνικές Κυβερνήσεις να σέβονται και να ενεργοποιούν μία σειρά από αρχές, που να εγγυώνται τις οικονομικές συνθήκες για την επίτευξη των σκοπών των δημοσίων υπηρεσιών, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τον ρόλο των Κρατών-Μελών στον καθορισμό αυτών των υπηρεσιών. Επί πλέον πρέπει να επισημανθεί, ότι στο κείμενο του Ευρωσυντάγματος δεν χρησιμοποιείται ο όρος «δημόσιες υπηρεσίες», αλλά ο όρος «υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος». Αυτό συμβαίνει επειδή η Ε.Ε. δεν διαθέτει αρμοδιότητα σε τομείς όπως η εκπαίδευση ή η υγεία, οι οποίοι εκπηγάζουν από τα Κράτη-Μέλη. Βέβαια και οι δημόσιες υπηρεσίες, που είναι επιφορτισμένες με την διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος και αντλούν κερδοφορία εντασσόμενες στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, όπως π.χ. τα ταχυδρομεία, οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια, πρέπει να ενταχθούν στους κανόνες περί ανταγωνισμού (III-166, 167, 168), ώστε να μην απολαμβάνουν μία ευνοϊκότερη μεταχείριση από τις υπόλοιπες ιδιωτικές επιχειρήσεις, νοθεύοντας έτσι τον ανταγωνισμό.

VI. Παραχωρεί αρμοδιότητα στην Ε.Ε. στον τομέα της ασφάλισης της υγείας καθώς και για να υιοθετήσει μία κοινή στρατηγική στον τομέα της απασχόλησης.¹²

VII. Με το Ευρωσύνταγμα συντελείται πρόοδος ως προς την κοινωνική ασφάλιση των μεταναστών εργατών, αφού υιοθετείται η αρχή σύμφωνα με την οποία τα μέτρα που την αφορούν θα πρέπει να λαμβάνονται με τη σχετική πλειοψηφία, αντί της ομοφωνίας, που ισχύει σήμερα. Αυτή η εξέλιξη είναι πολύ σημαντική στο να μπορέσουμε να προσαρμόσουμε τον Κανονισμό 1408/71, τον σχετικό με τα δικαιώματα των ατόμων μη ευρωπαϊκής προελεύσεως, στις νέες κοινωνικές προόδους και εξελίξεις. Η ομοφωνία θα παρέλυε κάθε εξέλιξη στον τομέα αυτό, αφού ένα και μοναδικό Κράτος θα μπορούσε να μπλοκάρει τις διαδικασίες. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί, ότι η Δανία πέτυχε την προσθήκη στο άρθρο III-136 μίας πολύ σημαντικής ρήτρας, σύμφωνα με την οποία αν ένα Κράτος-Μέλος εκτιμά, ότι ένα σχέδιο ευρωπαϊκού νόμου προσβάλλει θεμελιώδεις πτυχές του συστήματος κοινωνικής ασφάλισής του θα μπορεί να ζητήσει να επιληφθεί του ζητήματος το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.¹³ Κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις η ρήτρα αυτή μπορεί να ισοδυναμίζει με το δικαίωμα για βέτο, όμως αυτό δεν μπορεί να αναιρέσει το στοιχείο της προόδου που συντελέστηκε.

VIII. Τέλος, το Ευρωσύνταγμα δείχνει μία ιδιαίτερη ευαισθησία για την ανάπτυξη των πτωχών περιφερειών της Ευρώπης. Ειδικά για την Χώρα μας αυτό είναι πολύ σημαντικό, αφού στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής υπάγονται όχι μόνο ορισμένες, αλλά όλες οι νησιωτικές, συνοριακές και ορεινές περιοχές της Ελλάδος.

VI. Επίλογος

Ο ρόλος της Ε.Ε. στην νέα εποχή είναι τεράστιος, αφού πρέπει να συμβάλει στον δημοκρατικό και κοινωνικό έλεγχο της παγκοσμιοποίησης. Η μόνη λύση στην περιγραφόμενη στην αρχή παγκοσμιοποιημένη κατάσταση δεν είναι η άρνηση της παγκόσμιας αγοράς αλλά η συμβολή της Ε.Ε. στην σύναψη ενός νέου «κοινωνικού συμβολαίου», σε παγκόσμιο επίπεδο. Ενός «κοινωνικού συμβολαίου», που να εγγυάται την δημιουργία μίας παγκοσμιοποίησης της αλληλεγγύης προς τα αναπτυσσόμενα Κράτη, μίας παγκοσμιοποίησης, που εξασφαλίζει όχι μόνο το όφελος των μεγαλοεπιχειρήσεων, αλλά όλων των Πολιτών, μίας παγκοσμιοποίησης, που να βασίζεται στις αρχές της ανάπτυξης, της αλληλεγγύης και της αναδιανομής του πλούτου. Ανάμεσα στον ατομικισμό της οικονομίας της Αμερικής και τον κολλεκτιβισμό της οικονομίας της Κίνας, το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο ανάπτυξης θα μπορούσε να δώσει την λύση ώστε η παγκοσμιοποίηση να αποκτήσει πιο ανθρώπινο πρόσωπο. Το κείμενο του Ευρωσυντάγματος ενσωματώνοντας ένα τέτοιου είδους κοινωνικό μοντέλο θα μπορούσε να γίνει ο αγωγός προς αυτή την κατεύθυνση... Το Ευρωσύνταγμα είναι το πρώτο κείμενο του είδους του που επεκτείνει τα ανθρώπινα δικαιώματα σε επίπεδο παγκόσμιας συνείδησης, με δικαιώματα και υποχρεώσεις που περιλαμβάνουν το σύνολο των ανθρώπων στην γη.¹⁴ Δυστυχώς, μετά τα αρνητικά δημοψηφίσματα στην Γαλλία και στην Ολλανδία, το μέλλον του Ευρωσυντάγματος είναι αβέβαιο. Σε πρώτη φάση θα κριθεί στη Σύνοδο Κορυφής του Λονδίνου τον Σεπτέμβρη του 2005 μέχρι να φθάσουμε στο έτος 2007, όπου θα εξεταστεί η δυνατότητα επανάληψης των δημοψηφισμάτων. Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους ελπίζουμε το Ευρωσύνταγμα να διασωθεί, και εάν δεν γίνει κάτι τέτοιο, να αποτελέσει την ιδεολογική πλατφόρμα και βάση για μία νέα Ευρωπαϊκή Συνθήκη περισσότερο αποδεκτή από τους Λαούς της Ευρώπης...¹⁵

12. Olivier FERRAD: *Constitution Européenne: la confusion sociale*. Bruxelles, 2004.

13. G. BERTHU: *L'Europe sans les peuples*. Editions FX de Guidert. Bruxelles, 2004, annexe 8.

14. Jeremy RIFKIN: *The european dream*. Bruxelles, Polity Press, 2004, p. 213.

15. Βλ. και Κωνσ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: *Η δυσχερής κυφορία του Ευρωπαϊκού Συντάγματος*. ΕΠΘ. ΑΠΟΚΕΝΤΡ., ΤΟΠ. ΑΥΤ., ΠΕΡΙΦ. ΑΝΑΠΤ. Αθήναι, τ. 35/2004, σελ. 1.